

Teckning:
Lennart Wahlström

SaltskogSkatten

BRITTA PENJE ÄR ÅRETS ELDSJÄL 2017

LT:s kulturpris som årets Eldsjäl 2017 delades ut på Telgefestivalen den 26 augusti. Här tar Britta Penje, i vit jacka, emot LT:s pris tillsammans med dottern Agneta.

Britta i samtal med Zinas dotter, Natalie Norin.

Britta Penje, 92, är en av gårdens aktiva konstnärer. Hon flyttade med familjen till den anrika villan Elghem 1969. Då hyrde de av Björn Hultgren, Saltskog gårds siste ägare, sedan av Södertälje kommun och nu hyr hon av Stiftelsen Saltskog gård. Om hon inte bott på gården och varit en av Södertälje konstnärskrets' medlemmar så kanske byggnaderna rivits. Brittans man, Stig Penje, var stiftelsens första ordförande och som konstnärens Martin Lidström sa så var han ingift i Södertälje Konstnärskrets. Konstnärerna räddade huset och hela tiden har Britta funnits i bakgrunden och sett till att det fungerat. Hon satt i stiftelsens styrelse under många år och fram tills nyligen. Hennes själ genomsyrar Saltskog gård och hon är en eldsjäl som verkligen var värd att uppmärksammas. Men lika mycket är hon en bra konstnär. I sin konstnärliga gärning arbetar hon nu för tiden med sina intressanta "lådor" i collage-/assemblageteknik. Tidigare blev det mest bildvävar och hon har textila bilder på bland annat Tallhöjdens äldreboende. Britta är utbildad på Konstfacks textillinje men för försörjningen har hon arbetat som språklärare för invandrare under ca 20 år.

– Jag hade sån väldig tur som fick Britta som lärare, säger Zina som var hennes elev på Wasaskolan på 70-talet. Hon och en kamrat brukade gömma sig bak i Brittans bil när skolan var slut och åkte med till Saltskog gård. Hon kände sig alltid välkommen hos Britta och kommer också ihåg Stig med värme. Zina träffade Britta åter för ett par år sedan då hennes dotter, som då var elev på folkhögskolan Vårdinge by, var med på en utställning på Saltskog. Britta har alltid varit en ödmjuk person som inte vill framhäva sig själv. Men hon har betytt väldigt mycket för många i många sammanhang.

Tack Britta för din eld!
Styrelsen

Nya tag i SaltskogSkatten

Styrelsen vill även rikta ett varmt tack till Peder Edström, avgående redaktör för det vi till vardags kallar "Skatten". Med skarp blick och laddad kamera har Peder skapat en rad fina "skatter", påhejad även av sin begåvade livskamrat Birgitta. Som engagerad humanist, i såväl kultur-föreningar som politik, och som f.d. murvel på välrenommerade tidning-

ar, riktar Peder sina smashar och objektiv mot brännande frågor inom den lokala kulturen och konsten. Tack och lycka till!

Styrelsen

Ordföranden har ordet

Som många redan hört så vill kommunen köpa Saltskog Gård. Beräknat underhåll och renoveringar kommer uppgå till 15–20 Mkr vilket kommunen inte kan ge som bidrag till en förening eller stiftelse. Men då man anser att gården är en ”pärla” så vill man äga den för att kunna renovera samtliga byggnader. Detta innebär att stiftelsen avvecklas, förutsatt att den är skuldfri, varför kommunen kommer att lösa de lån vi har. Först då kan stiftelsen upphöra och istället ombildas till föreningen Saltskog Gård, som hyr av kultur och fritid. Kommunen föreslår ett ökat samarbete med Konsthallen vilket på sikt kan ge fler utställningar samt en förbättrad kaffeverksamheten. En utredningsgrupp (som består av Göran Pettersson, Ansa Borin och Raul Fernández från stiftelsen; representanter för Destination Södertälje, Kultur & Fritid, utredningsenheten samt två personer från Konsthallen – med Kristina Möller som sammankallande) ser över alla detaljer i övertagandet och styrelsen vill säkerställa att konstnärer och ateljéer blir kvar i huset. Vår önskan är att kommunen ansvarar för fastighetssötseln, inklusive parken, och att föreningen då fortsätter med den inre verksamheten.

En hel del har hänt under året. Toalett och dusch är strax färdiga liksom det intilliggande köket, vilket väntar på spis, diskmaskin och diskbänk. Frukträd är beskärda och vi har fått bikupor på gräset bakom postlådorna och förhoppningsvis kan vi få vår första Saltskoghonung nästa år.

Styrelsen går in i framtiden med vetskap att gården kommer att rustas upp och bli den samlingsplats för konst och samvaro som som var avsikten – i doften av nybryggt kaffe och färska bullar.

Stig Labti

Konsten Ny & Då

Hösten 2017 började med att 18 erfarna konstnärer ställde ut sina verk från början av karriären tillsammans med något de skapat mer i nutid, i utställningen *Ny & Då*. Det tidigaste verket är från tidigt 1950-tal och det senast gjorda från sommaren 2017 – mer än 60 år av konst! Liv fyllda av konst! LT:s kulturpristagare, Britta Penje, är en av konstnärernas denna historiska konstexposé som även innefattade: Hanna Al-Haek, Jim Axén, Lars Bjursell, Gudrun Engström, Göte Franson, Lars Isacson, Bergliot Kvarnare, Kira Malmsten, Jan Manker, Kerstin Manker, Erik Matteoni, Liv Margolius, Rolando Perez, Olof Sandahl, Eva-Mia Sjölin, Kerstin Svanberg och Christina Åbrink. Sedan följde traditionsenligt utställningen *Ung Salong* den här gången med sju unga konstnärer mellan 17 och 25 år.

Hösten avslutas, eller kanske ska vi säga vintern börjar, med lite julstämning 2–13 december då vi planerat en julsalong med konst och hantverk i hallen och stora salen, av gårdens konstnärer med gäster och med inslag av folkmusik under helgerna. I matsalen visas Julfirande som på C F Liljevalchs tid – som bl.a. Elsa Beskow beskrivit i boken om *Petters och Lottas jul* som kom ut för precis 70 år sedan.

En trappa upp kan vi samtidigt se bilder av Lars Bjursell, som i dagarna firar att han funnits i jordelivet ett bra tag, i en utställning han kallar *Så kan det vara*. På 60-talet gick Lars på konstfack och sedan dess har mycket hänt. Bland annat startade han på 90-talet tillsammans med Ivar Heckscher konstskolan *Elias Mickelsson* som 2002 blev en del av Vårdinge by.

Julsalongsperioden avslutas med ett stillsamt Luciafirande med pianomusik och sång (mer information på: www.saltskogsgard.se).

Göran Pettersson
Utställningsansvarig

Exempel på verk av Britta Penje från utställningen *Ny & Då* på Saltskog Gård.
(Foto: Göran Pettersson)

En färgstark formulering av Kerstin Manker, från utställningen *Ny & Då*.
(Foto: Raul Fernández)

Konstens år 2018

Som vanligt inleds nästa år med *Buss på konsten*. Den 10 februari kan man då åka buss mellan stadens gallerier. Under perioden 10/2–4/3 har vi på Saltskog Gård en konstutställning med temat *Människa • Djur • Natur*. Vi vet att den naturintresserade Liljevalch fick en av de första böcker om naturskydd och bevarande av hotade arter, *Hafva djuren rättighet att leva*, av vännen polarforskaren och geologen Alfred Nathorst. Vännen skriver i den:

"Med utvecklingslärans frambrutt och den allt allmänare anslutningen till densamma, har uppfattningen af människans ställning och förhållande till djuren väsentligt förändrats. Människan anses ej längre såsom något från dessa grundväsentligt skildt väsende, hon är blott det bland ryggradsdjuren, som med hänsyn till intelligensen är högst utvecklade. (...) Man måste därvid frigöra sig från den ej längre hållbara föreställningen, att djuren äro till endast för människans skull, hvilken, såsom vi sett, är nedärfd från de tider då människan stod på vildens ståndpunkt och sedan ytterligare stadfäst genom vissa religiösa föreställningar. Och man måste framförallt försöka att betrakta frågan icke blott från människans synpunkt, utan äfven om möjligt från djurens egen."

Nu, hundratio år senare är frågeställningen knappast mindre aktuell. Några konstnärer får här redovisa sin syn på temat.

10–11 mars: är det dags för *Öppna ateljéer*, då konstnärerna på Saltskog gård öppnar sina ateljéer för den konstintresserade.

7–29 april: *INVENTering*– en samlingsutställning med ett urval från utställningar (närmare tvåhundra) som skett på Saltskog sedan 1990. Tillbakablick, redovisning eller *inventering*. Det har varit samarbeten eller utbyten med bl.a. Södertälje konsthall, Botkyrka konsthall, Nynäshamns konsthall och Väsby konsthall. Utställningen spänner över tid och rum på flera plan. Här ryms såväl japansk, kinesisk och rumänsk konst, men även inom dikotomier som lokalt & globalt, ungt & gammalt, historiskt & nutida eller levande & döda.

16–27 maj: elevutställning med folkhögskolan Vårdinge by. Traditionen fortsätter med ett urval ifrån skolans olika utbildningar. Trähandverk, Keramik, Måleri, Skulpturer, Akvarell, Grafik, Silversmide, Järnsmide och Textil bild. Välkomna att se nästa generations konsthantverkare och konstnärer i möte med olika material.

Hösten 2018 inleds den 8 sep med *Contemporary art from Japan III*. Ett samarbete med Södertälje Konsthall och Södertälje Konstnärskrets.

Göran Pettersson
Utställningsansvarig

Mellan 150 och 100

Den 5 mars i år hade den svenske flyg baronen, konstläraren och agronomen, Carl Cederström, fyllt 150 år om han fått leva. Dessvärre omkom han redan den 29 juni 1918. Under tiden han var chef för flygplanstillverkningen på Södertälge Werkstädter bodde han i Villa Elghem på Saltskog. I 50-årspresent fick Carl en tavla av vardera herrarna Engström (t.v.), Zorn och Liljefors. Om intresse finnes berättar vi gärna mer på en flyg- och konsthistorisk soaré under nästa vår på Saltskog Gård. Har just du en historia som passar in?

Den lilla blommande apeln i sin trädgård. (Foto: Raul Fernández)

Nya Saltskogapeln på plats

I parken runt Saltskog Gård finns ett speciellt äppelträd. Frukten kallas *Saltskogäpple*, då sorten är sin alldeles egen. Det har länge stått ensamt av sin egen sort i parken, tills vi blev kontaktade av Ulla Karlsson under hösten 2016. Hon hade ett litet men välmående exemplar av just Saltskogäppelträdet hemma på Stålhamravägen. Nu skulle Ulla flytta och frågade oss om vi ville mottaga hennes äppelträd som gåva? Det ville vi gärna. En oktoberdag grävdes så äppelträdet upp för hand. Vi skyddade rotsystemet från uttorkning så väl vi kunde och såg till att snabbt få det planterat på utvald och förberedd plats i parken. Ny näringsrik matjord och god stöttningskompletterade. Sedan var det bara att vänta till våren och se om det hela hade gått bra. Det hade det! Gröna skott lovade gott inför framtiden och den stundande växtsäsongen. Symboliskt känns det väldigt rätt att just ett litet Saltskogäppelträd har fått komma till parken. Lite som att det fått återvända till sitt ursprung. Tack Ulla för din gåva!

Anneli Widing
Trädgårdsmästare
Saltskog Gård

Den store och storsinte Carl Fredrik Liljevalch Jr

50 000 till en vedfond för Södertäljes fattiga, 100 000 till kanalens ombyggnation och biologiska museet vid läroverket är lite av det som Liljevalch gav till Södertälje. Han bekostade också biologisk museer i Stockholm och Uppsala och Liljevalchs konsthall. Det finns otaliga berättelser om hur han hjälper i smått och i stort. Så här skriver Gunnela Björk i sin nya bok om Kata Dalström :

”Liljevalch blev så småningom VD för Grängesbergs Grufve AB, Kata blev socialistisk agitator och höll upprepade gånger föredrag för arbetarna i just Grängesberg. Ändå tycks de ha behållit en tillgivenhet för varandra. Liljevalch var en betydande mecenat och Kata vände sig då och då till honom med böner om hjälp. De kunde gälla böcker till ett vandringsbibliotek för rallare eller bidrag till en konstnär på svältgränsen och besvarades ofta välvilligt.”

Bernhard Karlsson berättade i en intervju 1985 för Stig Penje om sin barndom på Saltskog gård:

”Liljevalch var en mycket fin man. Han hade ju gäster här. (...) Särskilt minns jag tyska ministern. Det hände sig så att: Vi fick ju julklappar av Liljevalch, skidor och kärlar. Han skaffade hit en herre från Stockholmskontoret, som lärde oss på backarna här nere att åka skidor, att göra lappkast, att bromsa och så där på skaren.

En dag var jag ute och åkte på gårdet och det var fin skare. När jag skulle

hem då vid vägen, var det upplugat och fruset. Så när jag körde ner i snödrivan gick skidan av. I precis samma ögonblick kom tyska ministern. Han var klädd i slängd lodenrock och liten grön hatt. Han ropade på de andra. De var före. Det var Liljevalch och brukspatron Elgenstierna, som bodde i Elghem här. Det hade ju Liljevalch låtit bygga för ho-

Den senare ägaren Carl Hultgren med hustrun Fanny med okänd kusk i släde framför Villa Elghem

nom. Han kom ifrån Vidbynäs i Turinge. Det blev diskussion om skidorna:
- Det skall vara björk, sa Liljevalch.
- Nej det är furu, sa Elgenstierna.
Och jag såg väl lite snopen ut och kanske lite ledsen också så Liljevalch sa:

- Du ska få ett par riktiga skidor.

Och jag fick ett par långa, 85 mm breda och nästan 3 m långa skidor, som jag inte kunde delta i tävlingar med, men jag kunde spåra för andra och ha för långfärder. Vi fick julklappar, midsommargåvor och när han fyllde 70 år blev det rätt så bra gåvor. Han var mycket vänlig mot oss. Jag minns en eftermiddag så kom han ner. Vi hade en skogsvaktare, som hette Lindgren och han var inte inne. Han bodde på nedre botten i samma hus som vi. Liljevalch ville ha tag i Lindgren. Han skulle gå och inspektera hundgården. Då bad han mig springa upp och hämta nyckeln och när jag kom tillbaks, satt han därpå verandan, och frågade mig:

- Hur många syskon är ni nu?

- Ja vi är sex, sa jag.

Då tog han upp sex enkronor ur fickan och gav mig. Jag var väldigt imponerad av att han hade pengar lösa i fickan.

Göran Pettersson

SaltskogSkatten

Information från Saltskog Gård

Ansvarig utgivare: Stig Lahti

Stiftelsen Saltskog Gård

151 47 SÖDERTÄLJE

Tel: 08-550 665 07 • www.saltskogsgard.se

Bankgiro 662-1700

Redaktionskommitté:

Raul Fernández, 0708-36 07 08

Göran Pettersson, 0730-42 18 02

Berndt Noelle, 0702-19 19 69

Digitaltryck: Södertälje Offset AB

08-550 161 20

Blankett för betalning via Privatgirot

BANKGIRO INBETALNING/GIRERING AVI

Meddelande till betalningsmottagaren

Jag vill stödja Saltskog gård – en viktig kulturinstitution i Södertälje med en lång och spännande historia.

Avsändare (namn och postadress)

Betalningsmottagare (endast namn)

Saltskog Gårds vänner – 2018

Stiftelsen Saltskog Gård

151 47 SÖDERTÄLJE

Belopp kronor

öre

Till bankgironr (ifylls alltid)

						2	0	0		
--	--	--	--	--	--	---	---	---	--	--

	6	9	8	-	4	1	3	2
--	---	---	---	---	---	---	---	---